

Mary Nash, *Roges. Les dones republicanes a la Guerra Civil*

Malgrat la continuïtat de les representacions femenines més tradicionals, l'efecte de la guerra transformaria les vides de les dones i en canviaria les expectatives i la imatge d'una manera significativa, ja que durant les primeres setmanes es van comprometre espontàniament en l'esforç bèl·lic trencant amb les barreres habituals que les mantenien aïllades de la vida social i política. La guerra va ampliar els horitzons de l'activitat femenina i li va obrir nous camps d'acció. Milers de dones van sortir al carrer sense acompanyant i amb una major llibertat de moviment. Van participar en múltiples activitats de guerra alçant barricades, cuidant els malalts, organitzant la tasca d'assistència, cosint uniformes o teixint, ocupant-se de serveis auxiliars, organitzant cursos educatius i de formació professional, i treballant en el transport o a les fàbriques de munició.

La guerra va implicar noves funcions per a les dones i expectatives d'ampliació del seu àmbit d'activitats. Encara que eren limitades i no trencaven amb la divisió de gènere del treball, la segregació laboral o l'adjudicació d'àmbits diferenciats d'actuació, es va produir, tanmateix, una obertura dels horitzons socials, polítics i culturals. Van crear una abundància de feines i d'idees, i, trencant amb les restriccions del passat, milers de dones van impulsar la seva participació immediata en la resistència antifeixista mentre alguns grups es van llençar a la causa revolucionària.

Els plantejaments i les activitats de milers de dones es van tornar decididament combatives. Les revistes de les organitzacions femenines parlaven del naixement d'una albadia brillant plena d'esperança per a elles. Encara que no hi havia dubte que la participació de les dones en l'activitat política i la guerra formava part d'un procés més ampli de canvi social que la fomentava, les dramàtiques circumstàncies provocaven optimisme, fins i tot eufòria, i la sensació que el ritme del canvi s'accelerava, juntament amb la convicció que aquest canvi afectaria especialment les dones, amb un nou reconeixement dels seus propòsits i capacitats. [...]

Les dones es van convertir en heroïnes quan es van fer equivalents als homes. Però elles mateixes mencionaven la necessitat de ser útils, de fer un paper positiu i vèncer els prejudicis i la conducta convencional per formar part de manera decisiva en la lluita antifeixista. Aquelles que consideraven que la guerra era l'inici d'una època revolucionària, tenien sens dubte una perspectiva optimista dels canvis immediats. [...] Sens dubte, la quantitat de dones que s'identificaven amb la lluita revolucionària era limitada. Indiscutiblement, moltes romanien aïllades de l'esforç bèl·lic i de la lluita antifeixista, i es dedicaven a la supervivència personal. Tanmateix, és molt important que milers de dones espanyoles es lliuressin a la causa col·lectiva d'eliminar el feixisme. La mobilització popular femenina va tenir lloc a gran escala [...] i les iniciatives i activitats van prosperar intensament entre milers de dones anònimes.

TEATRE NACIONAL
DE CATALUNYA

Només són dones

Evidentment, se sap més dels personatges notables que van guanyar fama i reconeixement en la política, que de les dones anònimes. Dolores Ibárruri i Federica Montseny eren figures importants i creadores de mites. L'excel·lent talent oratori de la dirigent comunista Ibárruri, coneguda popularment com la Pasionaria, no només va ser aclamada entre les files comunistes sinó que li va atorgar un reconeixement nacional i internacional. [...] L'anarquista Federica Montseny va ser sens dubte un altre mite femení a l'escenari de la guerra. Com a dirigent destacada del moviment anarquista, escriptora prolífica i activista revolucionària, Montseny va tenir un paper decisiu en la mobilització contra el feixisme. [...] Montseny i la Pasionaria constitueixen dos símbols destacables de l'extraordinari paper de les espanyoles en la resistència al feixisme. Altres dones una mica menys famoses tindrien papers notoris i importants en la guerra. Entre elles figura Margarita Nelken, socialista que es va convertir al comunisme durant la guerra i va inspirar el nom d'un grup femení sindical socialista; la socialista Matilde Huici; la republicana Victòria Kent; la republicana d'Esquerra Catalana Dolors Bargalló; i l'anarquista Lucía Sánchez Saornil. D'altres es van incorporar a l'Administració pública, als ajuntaments i als càrrecs públics.

La mobilització popular femenina no només englobava una elit minoritària de dones polititzades amb anterioritat, sinó també —cosa encara més important— milers de dones espanyoles que fins aleshores havien estat marginades de les diferents dinàmiques socials i culturals de la societat espanyola, i que es van comprometre a la causa col·lectiva de combatre el feixisme. Aquesta mobilització massiva estava dirigida principalment a través de les organitzacions de dones, el nombre de les quals va augmentar de manera espectacular al llarg dels anys de guerra. L'activisme femení es va dur a terme a nivell col·lectiu i les organitzacions de dones dissenyaven polítiques per captar i canalitzar la seva energia i el seu potencial cap a la lluita antifeixista.